

ЯКІСТЬ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВTHE QUALITY OF METHODOLOGICAL SUPPORT FOR ACTIVITIES
OF UKRAINIAN BANKS

У статті наведено результати останніх досліджень у галузі методологічного забезпечення діяльності банківських установ України. Викладено опис загальної ситуації й нормативних вимог до методологічного забезпечення всіх операцій банку. Установлено, що внутрішні методологічні документи в українських банках є не достатньо якісними. Стаття містить фактичні дані проведених досліджень, згруповані у вигляді діаграм та цифрових даних. Стаття закликає банківські установи України до розкриття інформації щодо якості внутрішніх процедур загалом та актуальності внутрішніх нормативних документів зокрема.

Ключові слова: актуальність документа, банк, внутрішні документи, методологічне забезпечення, методологія, якість документа.

В статті приведені результати останніх досліджень в області методологічного забезпечення діяльності банківських установ України. Изложено описание общей ситуации и нормативных требований к методологическому обеспечению всех операций банка. Установлено, что внутренние методологические документы в украинских банках являются недостаточно качественными. Статья содержит

фактические данные проведенных исследований, сгруппированные в виде диаграмм и цифровых данных. Статья призывает банковские учреждения Украины к большему раскрытию информации о качестве внутренних процедур в целом и актуальности внутренних нормативных документов в частности.

Ключевые слова: актуальность документа, банк, внутренние документы, методологическое обеспечение, методология, качество документа.

The article presents the results of recent studies in the field of methodological support of the activities of Ukrainian banking institutions. The description of the general situation and normative requirements to methodological support of all bank operations is described. It is established that internal methodological documents in Ukrainian banks are not sufficiently qualitative. The article contains actual research data, grouped in the form of diagrams and digital data. The article encourages banking institutions of Ukraine to disclose information about the quality of internal procedures in general and the relevance of internal regulations in particular.

Key words: relevance of the document, bank, internal documents, methodological support, methodology, document quality.

УДК 336.051

Бодрецький М.В.

к.е.н., докторант

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Українські банки здійснюють свою діяльність в умовах обов'язкового методологічного забезпечення всіх операцій. Тобто регулятор банківського ринку (Національний банк України) нормативно зобов'язує банки мати в наявності документованих операційних процедур (правил) за всіма операціями, що здійснюються банками відповідно до законодавства України [1]. Це спонукає українські банки розвивати внутрішнє нормативне поле, яке складається з банків, таких як положення, інструкції, методики, правила, розпорядження, рішення, накази, посадові інструкції, описи процедур та операційних процесів, інших документів, що регламентують діяльність банку. [2]

Теоретично встановлення внутрішнього нормативно-правового поля банків повинно регламентувати всі аспекти діяльності, знижувати ризики та підвищувати керованість банківських установ. Однак те, які якості мають ці внутрішні нормативні документи, залишається досить закритим питанням. Значною мірою це пов'язано з тим, що банки, створюючи відповідно до вимог регулятора банківського ринку, системи внутрішніх документів, вважають їх документами для службового користування й захищають так, як комерційну таємницю. Провести аналіз якості таких документів зовнішньому досліднику досить важко, або й практично не можливо.

Загалом, вже зазначалось, що питання отримання інформації щодо діяльності фінансових установ, за умов уявної відкритості буває досить нетривіальним й вимагає неординарного підходу. [3]

Однак іноді зовнішнім дослідникам надається можливість провести аналіз якості внутрішнього нормативного поля для отримання незалежного висновку за умови збереження комерційної таємниці та нерозповсюдження інформації щодо результатів дослідження за конкретною фінансовою установою.

Залишаючи без уточнення назву дослідженої банківської установи та інформуючи лише про результати досліджень, автор статті вважає питання дотримання етичних норм щодо конкретної банківської установи врегульованим, а інтереси всіх сторін, що брали участь у дослідженні дотриманими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження саме прикладних питань управління на конкретних об'єктах сьогодні є не дуже висвітленим у науковій літературі. Дослідження ведуться на дещо вищих горизонтах, тому не зовсім відповідають меті та інструментарію цієї статті. При цьому дослідження в цій галузі загалом усе ж ведуться. Так, використання методологічних принципів аналізували О. Вовчак [4], В. Дудченко [5], В. Сергєєв, А. Стерлигова, В. Дибська, Є. Зай-

цев [6] Внутрішня методологія вивчалась у роботах О. Лисенко [7] та Т. Міщенко [8]. Методологічне забезпечення (як один з етапів антикризового управління) розглядали О. Афанасьєва [9], Л. Зверук., Н. Давиденко, [10] А. Сєрікова [11] та інші.

Постановка завдання. Для визначення якості внутрішнього нормативного поля було отримано допуск до внутрішньої нормативної бази одного з українських банків із завданням визначити фактичний стан документів, що його складають. Замовника дослідження цікавили такі питання:

- наскільки внутрішні нормативні документи актуальні;
- чи є рівень методологічної роботи в установі задовільним;
- які кроки доцільно здійснити для удосконалення процесу підтримки внутрішнього нормативного поля в актуальному стані.

Базою дослідження стали 163 внутрішні документи (з близько 1 000, що перебували в статусі «чинний» на момент дослідження). Документи згруповано в єдиній базі, що керується ПЗ «Ліга-Закон» (в якій є стандартна функція створення внутрішньої бази документів). Час проведення дослідження: з 23.02.2018 по 19.04.2018.

Перевірка документів проводилась відповідно до вимог чинного законодавства, яке регламентує, що операційні процедури (правила) щодо кожної операції мають базуватися на таких принципах, як наявність дозволу, запису, контролю, і обов'язково містити такі складники:

- опис операції;
- розподіл повноважень між виконавцями операції;
- установлення відповідальності осіб, які її здійснюють;

- документування інформації за операцією;
- заходи (механізми) внутрішнього контролю за проведенням операції та інші складники, визначені банком і передбачені у внутрішньому положенні. [1]

Результати дослідження такі. Кількість внутрішніх документів, що не мають зауважень – 11 шт., що становить 6,7% від загальної кількості досліджених (див. рис. 1).

За фактичними зауваженнями ситуація така. Документів, що мають посилання на неактуальні нормативно-правові документи (закони, постанови НБУ тощо) або внутрішні документи є 38 шт., що становить 23,3% від загальної кількості досліджених.

Документи, що не містять прописаних відповідальних осіб та повноважень (написані «взагалі») або вони прописані частково чи потребують уточнення – 27 шт., що становить 16,5% від загальної кількості досліджених.

Не відповідають внутрішнім вимогам щодо регламентації підготовки внутрішніх документів (в установі є документ що чітко регламентує форму, процес написання та узгодження внутрішніх документів) – 81 шт., або 49,7% від загальної кількості досліджених документів.

Для уточнення результатів дослідження було введено оцінювання результатів з точки зору суттєвості зауважень до внутрішнього документа. Показник є досить суб'єктивним, оскільки кожен документ аналізувався, виходячи з притаманних саме йому неточностей та зауважень і загальній кількості в документі. Після введення зазначеного показника з'ясовано, що документів, які містять досить суттєві неточності та помилки, існує 82 шт., або 50,3 % від загальної кількості досліджених документів (див. рис. 2).

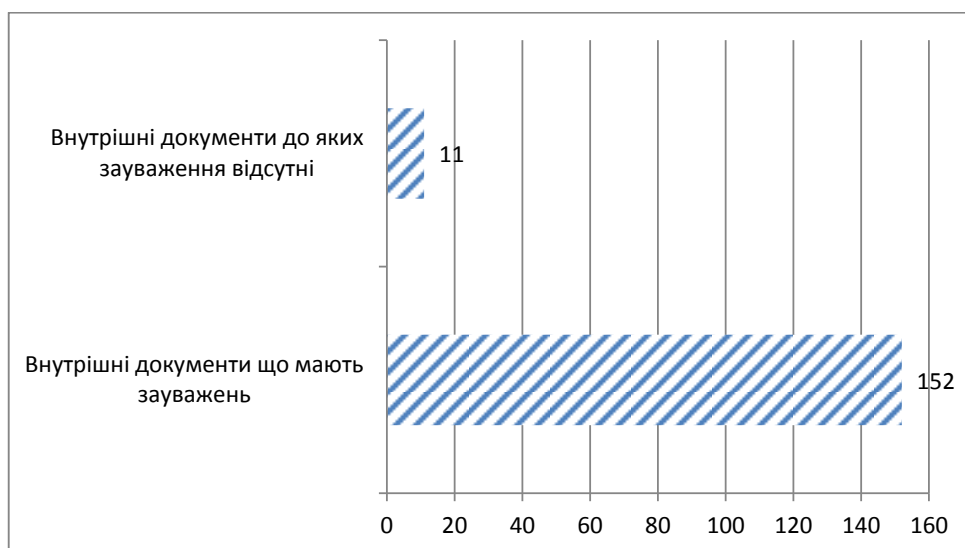

Рис. 1. Розподіл методологічних документів за наявністю зауважень

Джерело: сформовано автором за результатами дослідження

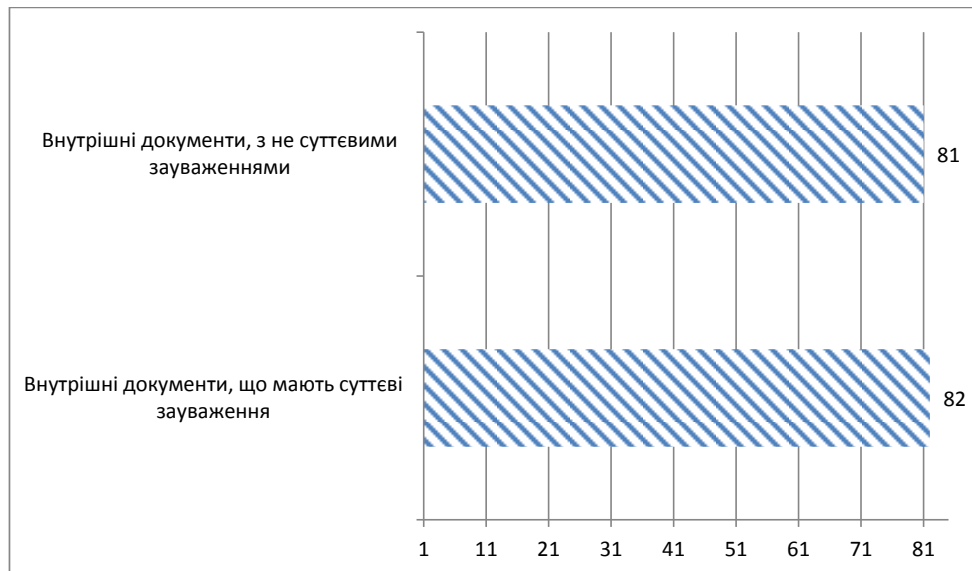

Рис. 2. Розподіл методологічних документів за наявністю суттєвих зауважень

Джерело: сформовано автором за результатами дослідження

Неточності та помилки, що найбільш часто представлені:

- посилання на застарілі нормативні акти,
- дублювання інформації,
- невідповідність внутрішнім вимогам до внутрішніх документів.

Додатково виявлено, що в роботі ПЗ «Ліга Закон» є досить суттєві проблеми. Так, установлено (під час опитування співробітників, що відповідають за ведення внутрішньої бази документів), що частина документів під час підтримання внутрішньої бази документів в актуальному стані була втрачена й в подальшому заводилась повторно, в низці документів частина інформації не відображається або відображається не коректно: в значній кількості збиті шрифти та формат сторінок (як результат – їх неможливо роздрукувати з Бази для надання, наприклад, перевіряючим без редагування).

Факторами, що додатково негативно впливають на підтримання актуальності внутрішнього нормативного поля є такі: кількість внутрішніх документів загалом є досить великою (близько 1 000 документів лише в статусі «чинний», за загального об'єму бази внутрішніх документів 9 745 документів), процедура узгодження внутрішніх документів є досить трудовитратною (документи узгоджуються тижнями та місяцями), виділені ресурси на підтримання бази внутрішніх документів в актуальному стані є досить обмеженими.

Висновки з проведеного дослідження.

Беручи до уваги отримані результати на питання дослідження, було сформовано такі відповіді:

- внутрішні нормативні документи є актуальними менш ніж на 50%;
- рівень методологічної роботи в установі, проведення досліджень перебуває на рівні

3 «задовільно» за п'ятибальною системою оцінювання;

- є необхідність удосконалення процесу підтримки внутрішнього нормативного поля в актуальному стані.

Для підвищення якості методологічної бази банку (удосконалення процесу підтримки внутрішнього нормативного поля в актуальному стані), запропоновано такі кроки:

- провести роботу з виправлення виявлених під час дослідження неточностей та помилок;
- зменшити кількість внутрішніх документів (наприклад, привівши їх кількість у відповідність до кількості напрямів діяльності банку, або до кількості самостійних підрозділів головного банку, або іншим чином лімітувати їх кількість);
- провести спрощення (за витратами часу та трудовитратами) процедур узгодження внутрішніх документів;
- запровадити механізм актуалізації внутрішніх документів за строком функціонування, наприклад, раз у 2 або 3 роки;
- провести роботу з підвищення надійності та якості роботи бази внутрішніх документів (або шляхом удосконалення платформи що використовується (ПЗ «Ліга-Закон»), або шляхом переходу на іншу платформу).

Спираючись на проведене дослідження, можна провести екстраполяцію його результатів на всю банківську систему (природно розуміючи не повну коректність такої екстраполяції). Можливо припустити, що створення внутрішніх нормативних документів носить формальний характер. Банківські установи створюють їх на вимогу регулятора банківського ринку й не приділяють цьому питанню значних зусиль. У результаті вну-

трішні документи банків перебувають у далекому від ідеального вигляді. З іншого боку, така робота вимагає значних зусиль й залучення досить кваліфікованого штату. Питання економічної доцільності відволікання на її проведення значних ресурсів залишається для комерційної установи не однозначним.

Як варіант кардинального підвищення якості регулювання банківських операцій на макрорівні регулятор банківського ринку міг би здійснити роботу зі створення бази документів, які можуть використовуватись банками як внутрішні. Інший варіант – підготувати певні методичні вказівки та провести навчальні заходи у напрямі створення внутрішнього нормативного поля банку. Ці заходи можуть сприяти підвищенню якості методологічної бази банків й підвищенню стандартизації процедур в цілому за банківською системою.

Загалом, для розвитку та уточнення результатів дослідження є сенс закликати банківські установи України до розкриття інформації щодо якості внутрішніх процедур загалом та актуальності внутрішніх нормативних документів зокрема. Автором пропонується всім зацікавленим фінансовим установам взяти участь у продовженні дослідження в напрямі визначення керованості банківських установ, що є опосередкованою похідною від якості внутрішнього регулювання власної діяльності банківськими установами. Продовження досліджень є доцільним для збільшення вибірки оброблених даних і підвищення якості зроблених висновків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Положення про організацію операційної діяльності в банках України затверджене постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2003 р. № 254.

2. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України затверджене постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2014 року. N 867.

3. Бодрецький М. Вплив розвитку мереж продажів на стійкість банківської установи. *Modern Economics*. № 8. С. 15–28.

4. Вовчак О., Бедненко В. Банківське регулювання і банківський нагляд як складові системи державного регулювання банківської діяльності. *Вісник університету банківської справи*. № 2 (29). 2017. С. 21–26.

5. Дудченко В. Організаційно-методологічне забезпечення стратегічного планування в комерційному банку. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. Вип. 28. С. 46–54.

6. Сергеева В., Стерлигова А., Дыбская В., Зайцев Е. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов. Москва: ИНФРА-М, 2005. С. 976.

7. Лисенок О. Організаційне забезпечення процесу управління фінансово-економічною діяльністю банків. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2018. № 1 (39). С. 67–73.

8. Міщенко Т. Відповідальність і підзвітність – взаємопов'язані складники внутрішнього контролю. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 26–2. 2018. С. 103–106.

9. Афанасьєва О. Антикризове управління банківською діяльністю в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08; ДВНЗ «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». Суми, 2012. С. 20.

10. Зверук Л., Давиденко Н. Антикризове управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. *Международный научный журнал «Интернаука»*. № 1 (23). 2 т. 2017. С. 69–75.

11. Серікова А. Сутність антикризового управління фінансовими ризиками підприємства. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 25. 2018. С. 177–179.